

Radicaliseer de democratie

Edito

De klimaatcrisis zet de samenlevingen op hun kop, en dit is nog maar het begin. Deze diepe, ongekeerde en onzekere dynamiek is meer dan verontrustend en veroorzaakt bij sommigen zelfs een scherpe angst. Bewust van dit fenomeen willen we in dit nummer met het artikel *Klimaatangst: wat het voor jongeren betekent*, beter begrijpen wat er omgaat in de hoofden van jongeren die zichzelf als eco-angstig beschouwen. Een grondige analyse van 21 semigestructureerde interviews stelde ons in staat de drijfveren in kaart te brengen die in hun discours over het onderwerp naar voren komen. Terwijl jongeren geconfronteerd worden met heel wat negatieve en angstaanjagende informatie, moeten ze achterhalen wat waar is en wat *fake news*. De bezorgdheid over toekomstige milieuschokken is nauw verweven met die over de samenleving. Kortom, deze context van onzekerheid beïnvloedt hun emoties diepgaand. Deze resultaten vormen het vertrekpunt van deze edito.

Dit snel geschetste beeld lijkt misschien wel verlamdend. Maar dit is dan buiten de filosofische en democratische inzichten gerekend die we vinden in het werk van Chantal Mouffe, een Belgische filosofe en professor aan de Universiteit van Westminster. We kunnen niet anders dan hierop in te gaan, in het bijzonder op haar boek *Towards a Green Democratic Revolution: Left Populism and the Power of Affects*. Het werk van Mouffe is fundamenteel omdat het ons in staat stelt om affecten – en dus ook de angsten rond klimaatverstoringen – te herbekijken binnen de politieke

en democratische dynamiek. Zij benadrukt dat collectieve emoties allesbehalve obstakels zijn en juist de grondstof vormen voor politieke activering. Klimaatangst, gevoeld bij de dreiging van ecologische rampen, creëert een diepe gevoeligheid voor vraagstukken rond samenleven. Door deze angst te benutten, kunnen politieke bewegingen een gemeenschappelijke identiteit opbouwen, tegenstanders identificeren en zo de voorwaarden scheppen voor versterkt engagement. Dit noemt ze de ‘radicalisering van de democratie’: het proces waarbij we de democratie verdiepen door conflicten en tegenstellingen te erkennen en te institutionaliseren binnen het publieke debat. Op die manier wordt een pluralistische confrontatie tussen tegengestelde projecten mogelijk binnen een gedeeld democratisch kader.

Meer nog, Mouffe suggereert dat deze klimaatangst erkend moet worden als een potentiële motor voor politieke mobilisatie. Ze roept op tot de politisering van de klimaatbeweging, dit is het omvormen van deze diffuse bezorgdheid tot een gestructureerde en democratische eis. Volgens haar is het essentieel om deze affectieve energie te kanaliseren naar de vorming van een politieke coalitie die in staat is te wegen op economische, sociale en ecologische beslissingen. Het doel van deze coalitie, die zij de ‘groene democratische revolutie’ noemt, is dan om ervoor te zorgen dat de strijd tegen klimaatontregeling een centrale uitdaging van de hedendaagse democratie wordt. Zij ziet in de collectieve angst geen zwakte, maar een kracht die kan worden gemobiliseerd om meer klimaatrechtvaardigheid, solidariteit tussen bevolkingsgroepen en de transformatie van productie- en consumptiemodellen te eisen.

Dit lijkt des te belangrijker – zelfs dringend – in een context die sommigen als post-politiek omschrijven en waar de apathie van de technocratie heerst. De ‘terugkeer van het politieke’, zoals zij het noemt, zou kunnen steunen op klimaatangst die, goed gekanaliseerd, kan uitgroeien tot een

agonistische energie: geen oproep tot een slappe consensus, maar een impuls richting duidelijke confrontaties tussen tegengestelde visies (bijvoorbeeld sociale rechtvaardigheid tegenover destructieve kapitalistische belangen). Dit antagonisme – deze tegenstelling – zou de democratie nieuw leven kunnen inblazen, waardoor klimaatangst niet verlamdend, maar juist structurerend wordt om politieke prioriteiten te herdenken en een radicale, solidaire ecologische governance op te leggen.

Wat Mouffe ons vertelt over de klimaatstrijd, is ook toepasbaar op vragen rond gezondheid, zorg en het zorgen voor. Dat is trouwens precies wat professor Michael Marmot van de *University College London* in andere bewoordingen duidelijk maakte tijdens zijn bijdrage aan de studiedag *Naar toegankelijke zorg*, die we op 22 mei 2025 organiseren en waarvan in dit nummer van *Gezondheid & Samenleving* in het gelijknamige artikel een verslag te vinden is. Waar Mouffe spreekt over de kracht van emoties, verwijst Marmot naar de kracht van hoop – hoop die ontstaat door het blootleggen van ongelijkheden in de toegang tot gezondheidszorg. Volgens Marmot zijn we sterk dankzij onze precieze kennis over het onderwerp én door het gevoel van onrechtvaardigheid dat dit oproept. Dit gevoel van onrechtvaardigheid is niet verlamdend, als het op hoop gericht wordt. Het moet juist de motor zijn van actie voor meer inclusiviteit in de zorg. Het werk van Marmot vormt een sterke inspiratiebron voor de andere tussenkomsten op de studiedag, waarvan eveneens een recensie is opgenomen: die van de professoren Sandy Tubeuf (*Université catholique de Louvain*) en Sara Willems (UGent).

Daarnaast gaan we in dit nummer met de studie *Evolutie en uitdagingen van het gebruik van orale anticoagulantia*, in op een heel ander onderwerp. Het gaat om een analyse van het gebruik van twee types bloedverdunners, vooral vanuit het oogpunt van de uitdagingen rond therapietrouw: in welke mate zetten patiënten hun behandeling niet voor-

tijdig stop ('persistentie'), en in welke mate wordt het door hun arts voorgeschreven behandelplan (innamefrequentie, dosering) correct gevolgd ('adherentie'). De vragen die in deze studie aan bod komen, zijn belangrijk, zeker omdat dit type behandeling meer dan 400.000 personen in België betreft. De resultaten, gebaseerd op de analyse van CM-facturatiegegevens, roepen vragen op: het aantal gebruikers blijft stijgen, het gebruik van orale anticoagulantia is groter bij patiënten met recht op de verhoogde tegemoetkoming, therapietrouw is niet vanzelfsprekend (voortijdige stopzetting van de behandeling en een onvoldoende hoeveelheid medicatie om zich dagelijks correct te verzorgen).

We stonden in het begin van deze editie stil bij de kwestie van de radicale democratie. En het lijkt ons nuttig om er in de conclusie op terug te komen, om ons als middenveldorganisaties te positioneren in het perspectief dat Mouffe schetst. Onze intuïtie zegt ons dat het middenveld sterke plaatsen voor bemiddeling biedt, waar collectieve en gestructureerde visies kunnen worden opgebouwd, vertrekkend vanuit de ervaringen en emoties van onze leden. En dat met aandacht voor zowel de meest zichtbare krachtlijnen als voor de situaties van meer gemarginaliseerde groepen. Vanuit dat standpunt lijkt het evident dat het middenveld gevraagd wordt een sleutelrol te spelen in een vorm van geradicaliseerde democratie, en onze strijd te voeren in de antagonistische arena van het publieke debat. Om dat ten volle te realiseren, moeten we blijven mobiliseren, onze rol volledig opnemen en van de titel van deze editie een oproep maken: radicaliseer de democratie.

Nicolas Rossignol
Verantwoordelijke Studiedienst CM-MC